Moldova Suverană

COTIDIAN AL SOVIETULUI SUPREM ȘI AL GUVERNULUI R.S.S. MOLDOVA

Ziarul apare de la 1 mai 1924

MARȚI, 4 SEPTEMBRIE 1990 NR. 206 (17515) PREȚUL 3 cop.

Sesiunea extraordinară a Sovietului Suprem al Moldovei

În ziua de 2 septembrie și-a început lucrările la Chișinău sesiunea extraordinară a Sovietului Suprem al R.S.S. Moldova. Ea a fost deschisă de președintele Sovietului Suprem al republicii Mircea Ion Snegur. Sesiunea examinează chestiunea cu privire la situația social-politică din republică în legătură cu acțiunile anticonstituționale care au avut loc în raioanele de sud și în raioanele din Transnistria.

Raportul în această chestiune a fost prezentat de președintele Sovietului Suprem al R.S.S. Moldova, M. I. Snegur. Analizînd în mod amănunțit situația creată, el le-a propus deputaților să ia măsuri eficiente pentru apărarea intereselor republicii, să-i tragă imediat la răspundere — inclusiv penală — pe organizatorii acțiunilor antilegale. După ce au vizionat filmul video despre evenimentele ce s-au produs în sudul republicii, deputații au procedat la un schimb de păreri asupra situației create. Deputații Nicolae Dabija, Constantin Tănase, Sergiu Chircă, Mihail Plasiciuc, Alexandru Arseni, Ion Borșevici, Dumitru Puntea, Lidia Dicusar, Vasile Nedelciuc, Andrei Vartic, Petru Sandulachi și alții au propus în calitate de măsură urgentă să se instituie în Moldova postul de președinte și să se introducă guvernarea prezidențială directă în raioanele care nu respectă Constituția R.S.S. Moldova, să fie create formațiuni militare naționale începînd cu toamna anului curent, să fie lipsiți de împuternicirile de deputați organizatorii congreselor anticonstituționale și să fie declarați persoane «non-grata» în Moldova, să fie dizolvate Sovietele care nu recunosc legile republicii, să fie adoptată de urgență legea cu privire la cetățenia R.S.S. Moldova. Aceste măsuri concrete sînt, după părerea lor, de natură să stabilizeze situația.

Cu toată situația complicată, deputații n-au uitat nici de telemaratonul republican consacrat copiilor: planificat din timp, el a fost transmis în cadrul programului Televiziunii naționale, sesiunea a fost transmisă pe programul II unional. Și în pofida patimilor care domneau în parlament, la propunerea deputatului Nadejda Brînzan Sovietul Suprem a luat hotărîrea de a transfera în fondul de ajutorare a copiilor cîte un salariu lunar al deputaților în parlament.

La propunerea clubului deputaților poporului ai Uniunii R.S.S. din partea Moldovei, sesiunea a adoptat textul unui apel către președintele Uniunii R.S.S., Mihail Sergheevici Gorbaciov, căruia i-a dat citire deputatul poporului Veniamin Apostol și în care se menționează, între altele, că acțiunile antilegale întreprinse în sudul republicii și în Transnistria se află în flagrantă contradicție cu declarația privind suveranitatea Moldovei. Lor însă nu li s-a dat nici o apreciere din partea organelor unionale ale puterii, ceea ce creează impresia că centrul le susține tacit.

Sesiunea a adoptat hotărîri ale Sovietului Suprem cu privire la instituirea în R.S.S. Moldova a puterii prezidențiale, la elaborarea și aprobarea actelor normative care să le permită cetățenilor Moldovei să-și facă serviciul militar pe teritoriul ei.

Victor Pușcașu, vicepreședinte al Sovietului Suprem al R.S.S. Moldova, a adus la cunoștința sesiunii rezoluția congresului deputaților din Transnistria, care a fost proclamată Republică Sovietică Socialistă Moldovenească Transnistreană în componența Uniunii R.S.S. În legătură cu aceasta Sovietul Suprem al R.S.S. Moldova a adoptat o hotărîre în care se arată, că conținutul și caracterul documentelor adoptate la congresul din Tiraspol al deputaților din Transnistria demonstrează că ele sînt anticonstituționale și contrare legii, fiind îndreptate spre schimbarea ilegală a orînduirii de stat în R.S.S. Moldova, spre încălcarea integrității teritoriale a Republicii suverane Moldova.

La 3 septembrie sesiunea extraordinară a Sovietului Suprem al R.S.S. Moldova și-a continuat lucrările.

MOLDOVA-PRES.

HOTĂRÎREA

SOVIETULUI SUPREM AL R.S.S. MOLDOVA

Cu privire la alegerea Președintelui R.S.S. Moldova

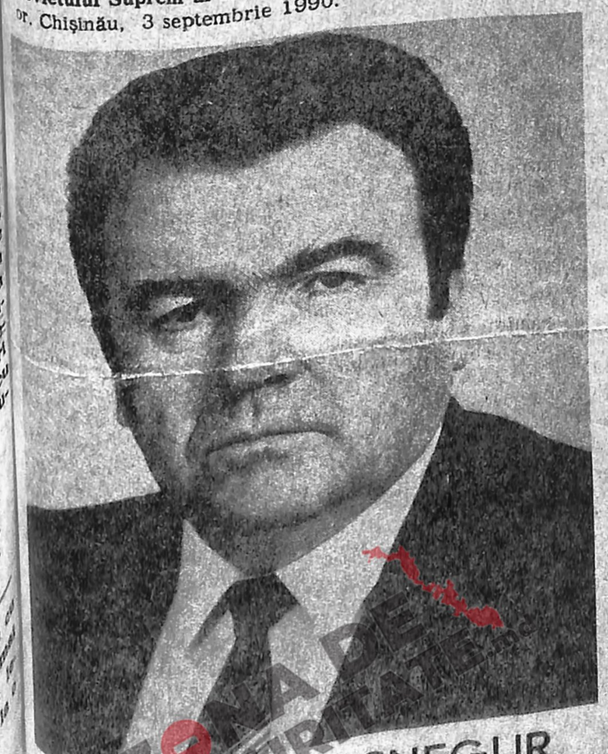
Sovietul Suprem al Republicii Sovietice Socialiste Moldova

H o t ă r ă ș t e:

A alege Președinte al Republicii Sovietice Socialiste Moldova pe domnul Mircea Ion SNEGUR.

Prim-vicepreședinte
al Sovietului Suprem al R.S.S. Moldova **I. HADÂRCA**

or. Chișinău, 3 septembrie 1990.

SNEGUR

SĂ NE APĂRĂM DEMNITATEA DE NEAM

Raportul prezentat de domnul Mircea Ion SNEGUR

la sesiunea a II-a extraordinară a Sovietului Suprem al R.S.S. Moldova de legislatura a douăsprezecea în ziua de 2 septembrie 1990

Doamnelor și domnilor deputați!

Mulțumesc pentru încredere!

Sesiunea extraordinară a Sovietului Suprem al R.S.S. Moldova a fost convocată în legătură cu situația social-politică din republică ce s-a acutizat în ultimul timp, situație în care forțele reacționare, antirestructuriste, care ne-au tot încercat și hărțuit de acum un an de zile, s-au dezlănțuit cu o furie și o obrăznicie fără precedent.

Acum, în această perioadă, cînd purtăm o mare răspundere față de urmașii noștri, pentru destinul acestui pămînt, cînd istoria ne oferă șansa de a deveni stăpîni în sensul deplin al cuvîntului asupra bogăției și avuției noastre, de a reveni la adevăratele valori naționale, de a fi un stat cu adevărat suveran, aceste forțe, încălcînd Constituția și alte legi ale republicii, au pornit pe calea dezmembrării statului suveran Moldova și vor cu orice preț să ne împingă spre haosul economic și spre dezastrul unor grave confruntări interetnice. Interpretînd în mod tendențios legile și hotărîrile adoptate la sesiunea a douăsprezecea și cele adoptate la prima sesiune a noului parlament, inducînd în eroare masele, speculînd pe greutăți cu care se confruntă azi economia republicii, prin diverse acțiuni subversive, «liderii» de la Tiraspol, Bender, Rîbnița, Camenca, Comrat, Ceadîr-Lunga și din alte localități vor să-și atingă ambițiile lor personale pe contul poporului moldovenesc.

Lor nu le e pe plac nimic din ceea ce se face nu numai la noi în republică, dar și în Rusia, Belorusia, Ucraina sau în altă parte. Nu le place nici demontarea modelului stalinist de organizare a vieții obștești, nici constituirea unei societăți care ar avea la bază principiile democrației și ale legalității, nici transformarea sistemului politic și afirmarea adevăratei democrații bazate pe alegeri libere, pe pluripartidism, pe respectarea drepturilor omului și a legilor de către toți cetățenii, nici suveranitatea reală a poporului, nici demontarea vechilor relații de producție, ce înstrăinează omul muncii de proprietate și de rezultatele activității lui. Nu le sînt pe plac legile și hotărîrile adoptate în republică în ultimul an, nu le place limba noastră, alfabetul ei, nu le place istoria acestui popor, nu le place dorința lui de libertate și progres.

Le place numai pîinea, vinul, fructele și legumele, carnea și toate celelalte bunuri, pe care acest popor le produce. Le plac numai casele, apartamentele și vilele, înălțate tot de acest popor pe pămîntul pe care el l-a scăldat în lacrimi și sînge secole de secole.

Lor le-a plăcut și le place să cîrmuiască și astăzi acest popor fără a ști măcar să-i spună «bună ziua» și «la revedere». Anume așa sînt acei care organizează congrese peste congrese, referendumuri peste referendumuri, adresări peste adresări, mitinguri și dezmățuri, la care își permit să insulte grav poporul care i-a adăpostit la grea cumpănă, să-i sfîșie țara și să-l lipsească de dreptul la viitor.

S-a ajuns prea departe, stimați deputați, și e timpul, să alegem grîul de neghină. E timpul să dăm răspuns la întrebarea pe care o pune astăzi întreg poporul nostru: are actualul parlament destule forțe pentru a păstra și a apăra integritatea statului suveran Moldova sau nu are?

Înainte de a răspunde la această întrebare ar trebui să scoatem în evidență premisele situației ce s-a creat: cînd, cum și cine a început acțiunile de destabilizare a societății noastre, de surpare a temeliilor republicii Moldova.

Procesul de reînnoire a sferelor vieții social-economice, politice și spirituale a început în Moldova nu în aprilie 1985, cum ar fi fost firesc, ci abea în aprilie—mai 1988. Conducerea de atunci a republicii opunea o rezistență înverșunată față de tot ce era nou, față de doleanțele poporului nostru, continuînd vechea politică bodiulistă de deznaționalizare și dictat.

Printre primele probleme pe care le-a pus restructurarea la ordinea zilei în Moldova a fost conferirea limbii moldovenești a statutului de limbă de stat și revenirea la grafia latină. Rezolvarea ei a fost tărăgănată aproximativ doi ani de autoritățile de atunci, pînă cînd răbdarea poporului ajunse la limită. Participanții la Marea Adunare Națională din 27 august 1989 au exprimat voința majorității absolute a vorbitorilor de limbă română, votînd în genunchi pentru limbă de stat și grafie latină! Sesiunea a treisprezecea a Sovietului Suprem a consfințit această voință prin adoptarea de legi respective, creînd, în sfîrșit, posibilitatea renașterii funcțiilor sociale ale limbii noastre, limba poporului care a dat denumirea republicii. Care altele puteau fi hotărîrile sesiunii a XIII-a? — aș vrea eu să-i întreb pe tovarășii de la Tiraspol, Bender și Rîbnița. În acest moment de mare responsabilitate dumnealor ar fi putut să dea dovadă de un adevărat internaționalism și de stimă față de poporul nostru. Ei însă au încercat în fel și chip să torpileze lucrările sesiunii a treisprezecea, au organizat mitinguri și greve în spiritul «internaționalismului» tiraspolean, benderist, rîbnițean, cum l-a definit un fost lider de partid de tristă amintire. De fapt, e un pseudointernaționalism, bazat pe dispreț și ură. Pentru prima dată în istoria omenirii au fost organizate greve împotriva limbii și alfabetului unui popor băștinaș. Pe parcursul ultimilor 200 de ani Moldova a fost mereu un poligon pentru tot felul de experimente atît ale autorităților țariste, cît și ale celor staliniste, brejneviste, bodiuliste etc. Ar fi cazul să-i numim aici și pe inițiatorii, organizatorii și îndrumătorii acțiunilor nelegitime din ultimul timp: Rileakov, Smirnov, Bogdanov, Belitcenko, Iakovlev, Blohin și alții.

«Liderilor» din Transnistria li s-au alăturat și cei de la Comrat, de la «Gagauz-halkî», care au chemat populația găgăuză la greve, fără să-și dea seama că de pe urma politicii de deznaționalizare, promovată de Centru, a suferit în mare măsură limba maternă atît a poporului moldovenesc, cît și a găgăuzilor, bulgarilor, ucrainenilor, că numai împreună cu moldovenii ei pot rezolva problemele renașterii lor spirituale. În loc să pună problema unor acțiuni comune, «liderii» de la Comrat fac apeluri să creeze o autonomie teritorială a găgăuzilor cu limba de stat rusă. Iată de unde pornește dezmărginarea în unele raioane de sud ale republicii, stimați tovarăși Kuroglo,

(Urmare în pag. 3).

SĂ NE ĂPĂRĂM DEMNITATEA DE NEAM

(Sfîrșit).

Kendighelean, Kalciu, Topal, iată care este «durerea» Dumneavoastră pentru renașterea limbii găgăuze: doriți o autonomie teritorială, împărțind Moldova, fie chiar în trei state, pentru a putea ocupa cît mai multe funcții și fotolii moi.

Grevele din toamna anului trecut au fost urmate de un șir de hotărîri nelegitime ale Sovietelor orășenești Tiraspol, Bender, Ribnița și ale Sovietului raional Ribnița de deputați ai poporului, care au fost anulate de fostul Prezidiu al Sovietului Suprem al R.S.S. Moldova.

Acțiunile destructive, separatiste ale liderilor din Transnistria și ale ucenicilor lor de la Comrat s-au întețit după ce au început lucrările sesiunii întîi a noului parlament al republicii, ales în mod democratic la alegerile din februarie-martie curent. N-a fost nici o lege și nici o hotărîre a Sovietului Suprem care să nu fi fost pusă sub semnul întrebării sau să nu fi fost interpretată în mod vădit tendențios de către liderii de la Tiraspol, Bender și Ribnița, de cei de la «Edinstvo» sau de la Asociația consiliilor colectivelor de muncă, să nu fi fost trecută prin moara stalinistă a tovarășului Iakovlev, să nu fi fost trimisă de ei pe la fel de fel de «experți» — avocați nepoftiți din afara republicii — pentru analize și concluzii sugerate din timp.

Ei declară sus și tare că nu le este pe plac nici declarația de suveranitate a R.S.S. Moldova, nici avizul Comisiei cu privire la aprecierea politico-juridică a pactului Molotov-Ribbentrop și a protocolului adițional secret, nici avizul Comisiilor Sovietului Suprem privind problema autonomiei găgăuze, nici decretul cu privire la puterea de stat. Ei vorbesc în numele întregii populații rusofone din republică. Apropo, în ultimul timp acești «liderі» afirmă tot mai insistent că termenul **russkolazicinii** e insultător. Dar cine, dacă nu presa de la Tiraspol și Bender și foile volante de aici, l-a pus în circulație? Nu demult foaia volantă ilegală «Ribnițchii vestnic» a introdus un termen și mai deocheat **russkogovoriașces naselenie.**

Spunem aceasta doar de cîteva luni, organizează acțiuni nesăbuite, ce sustrag oamenii de la îndeplinirea datoriilor lor firești de cetățeni ai acestui pămînt.

Noul Prezidiu al Sovietului Suprem a anulat în repetate rînduri hotărîrile nelegitime ale Sovietelor orășenești Bender și Ribnița, adoptate în ultimul timp ale așa-ziselor congrese ale găgăuzilor și, începînd cu 1 august curent, a anunțat, după cum știți, un moratoriu asupra tuturor acțiunilor ce ar destabiliza situația social-politică din republică, moratoriu care a fost susținut de majoritatea mișcărilor și organizațiilor social-politice din republică, de întregul nostru popor.

Cu toate acestea, liderii de la Comrat nu s-au ogolit. Ei nu s-au potolit nici după ce parlamentul a examinat problema autonomiei găgăuze, asupra căreia s-a lucrat mai bine de un an și jumătate.

La 19 august curent la Comrat a avut loc așa-zisul congres al deputaților din localitățile cu populație găgăuză. Organizatorii acestui congres — liderii fostei mișcări «Gagauz-halkî» și unii conducători ai Sovietelor locale — au trecut peste cunoscutul Aviz al comisiilor permanente pentru problemele naționale, pentru autoadministrarea locală și economia locală ale Sovietului Suprem, aprobat de parlament, din care rezultă, că găgăuzii, locuind pe teritoriul național al moldovenilor, nu pot pretinde în R.S.S. Moldova la o simplă trecere în revistă a apelurilor, scrisorilor pline de indignare, sosite pe adresa Sovietului Suprem sau publicate în presa republicană în zilele ce au urmat după congresul deputaților găgăuzi, și vom înțelege că poporul moldovenesc nu va tolera nicicînd crîmpoțirea pămîntului străbun. «Cît se poate să-i mai dojenim?», «I-am avut de buni prieteni», «S-au întrecut cu gluma», «Ne va sili situația», «Să mai răbdăm?», «Ripostă croitorilor de teritorii» — iată doar cîteva din titlurile protestelor publicate doar într-un singur ziar — «Moldova Suverană».

Deputații Sovietului raional Ialoveni de deputați ai poporului, precum și ai multor alți Soviete, întruniți în sesiuni extraordinare, constată, pe bună dreptate, că problema autonomiei teritoriale găgăuze e o invenție nerușinată a unor lideri ai mișcării «Găgăuz-halkî», susținute de mișcarea «Edinstvo», care, sub falsa lozincă a regenerării populației găgăuze, de facto împinge populația aceasta în mocirla unei confruntări, ale cărei consecințe sînt de neprevăzut. Sovietele de deputați ai poporului din cele mai multe localități ale republicii insistă să fie trași de urgență la răspundere conform legii instigatorii acțiunilor provocatoare, ce vizează interesele poporului moldovenesc. A fost făcută propunerea de a se convoca sesiunea extraordinară a Sovietului Suprem al R.S.S. Moldova, în cadrul căreia să fie pusă în discuție problema în cauză, precum și chestiunea suspendării împuternicirilor de deputat ale persoanelor ce au organizat acest act anticonstituțional. S-a propus, de asemenea, să fie create forțele de apărare a integrității republicii. Astfel de propuneri și cerințe, adresate cu insistență parlamentului republicii, sînt destul de numeroase și sosesc din toate colțurile republicii. În acest context se înscrie în mod deosebit Declarația deputaților poporului din U.R.S.S., din R.S.S.M., a deputaților Sovietelor locale și a reprezentanților localităților din raioanele de sud ale republicii despre integritatea și suveranitatea R.S.S. Moldova, în care se constată că tendința forțelor reacționare de a dezmembra teritoriul statului suveran Moldova poate duce la o gra-

ticonstituționale și antistatale.

Ne-am declarat suveranitatea și e timpul s-o afirmăm prin fapte».

Noi nu avem dreptul să nu reacționăm la opinia publică, căci este vorba de propunerile și cerințele alegătorilor noștri, este, de fapt, strigătul de durere al unui popor care nu mai vrea să fie călcat în picioare de oricine, al unui popor care, odată ce și-a declarat suveranitatea, va găsi numaidecît și tărie de voință pentru a face ordine în propria casă.

După cum știți, Prezidiul Sovietului Suprem al R.S.S. Moldova a declarat congresul de la Comrat, care a avut loc la 19 august curent, drept un organ anticonstituțional, cu hotărîri fără de efect juridic. Executarea de către Sovietele locale din localitățile cu populație găgăuză a hotărîrilor acestui congres va fi calificată drept o opunere directă Constituției R.S.S. Moldova și altor legi ale republicii și va atrage după sine efectele juridice corespunzătoare.

Conform însărcinării date de Prezidiu, Ministerul afacerilor interne, Comitetul pentru securitatea statului, Procuratura R.S.S. Moldova verifică minuțios circumstanțele pregătirii și înfăptuirii congresului de la Comrat, urmînd să-i identifice pe organizatorii lui și să-i tragă la răspundere în conformitate cu legea. Cred că despre unele rezultate ale acestei activități vom putea afla chiar la actuala sesiune.

Populația republicii a reacționat pozitiv la hotărîrea Guvernului în care mișcarea «Gagauz-halkî» a fost declarată în afara legii. Sperăm că marea majoritate a găgăuzilor ce locuiesc în republica noastră va da ascultare apelului nostru de a nu se lăsa instigați de chemările persoanelor irresponsabile din punct de vedere politic, care nu țin nici la trecutul, nici la viitorul neamului lor și care sînt gata să-i provoace la săvîrșirea unei greșeli istorice ireparabile.

Intenționez și astăzi să afirm, așa cum am spus la Radioteleviziunea națională la 23 iulie curent, că acțiunile forțelor distructive din stînga Nistrului și din Sudul republicii sînt dirijate de una și aceeași mînă. Altfel cum se poate explica faptul că și peste Nis-

grijă mai mult de propria lor piele, de propriile foloase și nicidecum de interesele celor pe care, chipurile, îi reprezintă.

Se creează impresia că atît liderii găgăuzi, cît și cei rusofoni, s-au deprins, într-un fel, cu hotărîrile noastre, prin care le anulăm deciziile, cu preîntîmpinările și își continuă activitatea reprobabilă, antidemocratică și antimoldovenească.

Poate că ajunge?! Răbdarea, oricît de mare ar fi ea, are și un sfîrșit. Trebuie să aplicăm legea pînă nu-i tîrziu, să o aplicăm cu toată fermitatea pentru a ne debarasa de instigatorii care induc lumea în eroare, care caută să acumuleze capital politic pe căi nelegitime și necinstite, care, prin speculareа sentimentelor naționale, atentează la integritatea teritorială a republicii.

Una din cauzele care au dus la destabilizarea situației din republica noastră o constituie nihilismul juridic total. Cel mai periculos lucru îl constituie faptul că acest nihilism a pătruns în toate fibrele societății noastre.

Legile trebuie să fie executate pretutindeni nu numai de către cetățenii de rînd, dar și de către toate persoanele cu funcții de răspundere. Și, desigur, în primul rînd, de către organele puterii de stat.

Unii, însă, nu înțeleg că nimănui nu-i este permis să încalce legea. Astăzi ei își permit s-o încalce, iar mîine lucrul acesta va lovi în interesele lor, interese pe care trebuie să le apere tot legea.

A devenit deja o modă ca Sovietele locale să-și permită să pună în discuție nu numai chestiunile ce țin de mecanismul executării în cele mai bune condiții a unei sau altei legi adoptate de organul suprem al puterii de stat, ci de mecanismul torpilării cît mai nerușinate a acestor legi. Se caută diferite pretexte și prilejuri pentru a califica legile adoptate ca venind în contradicție cu interesele unui sau altui grup de oameni. Orice hotărîre care nu este pe placul unui grup de oameni este calificată drept inacceptabilă, fără putere pe teritoriul Sovietului local, din cauza că, chipu-

republicii și domnule Ministru al afacerilor interne? Să așteptăm pînă cînd Moldova noastră va fi sfîșiată sau va fi scoasă la licitație? Această tergiversare este inadmisibilă. Unde sînt rezultatele activității noii subdiviziuni a Comitetului pentru securitatea statului, chemate să apere orînduirea constituțională din republica noastră?

Eu înțeleg prin ce se explică această situație. Eu înțeleg că și o parte din lucrătorii acestor organe pur și simplu boicotează hotărîrile pe care le adoptăm. Dar noi, deputații, numindu-i în funcții pe domnul Costaș, Botnari, Postovan, le-am acordat încredere, mizînd pe capacitatea lor de a restructura munca departamentelor respective. Situația e de așa natură că restructurarea se cere urgentată. Într-adevăr, se resimte deficitul de cadre, într-adevăr, avem puțini, extrem de puțini specialiști buni. De unde să avem astfel de cadre, dacă timp de decenii problemei în cauză nu i s-a acordat atenția cuvenită.

Sîntem nevoiți să constatăm că o parte din specialiști, specialiști buni, pleacă din organele de ocrotire a normelor de drept, intimidați de faptul că trebuie să învețe cîteva sute de cuvinte din limba poporului în mijlocul căruia trăiesc de mai multe decenii. Alții pleacă din aceste organe cu convingerea că odată cu plecarea lor munca se va duce de rîpă. Nu vă bucurați, domnilor! Poporul moldovenesc va găsi destule forțe pentru a face ordine în propria sa casă, indiferent de prețul pe care va trebui să-l plătească pentru aceasta.

Doamnelor și Domnilor!

A mai apărut o chestiune care, deși ține de perspectivă, servește drept pretext pentru reacții negative din partea liderilor mișcărilor și din partea localităților menționate. Este vorba de viitoarea reformă teritorial-administrativă. Încă nu e nimic clar. Nu avem nici o hotărîre, nu există deocamdată nici chiar un proiect, dar ei îi sperie pe toți cu această reformă. Iarăși un lucru bun e folosit în scopuri rele, murdare. După cum s-a mai spus, pînă acum se punea accentul mai ales pe Tricolor, limba de stat,

tice de moment și de viitor este cerința sesiunilor extraordinare a unui întreg șir de Soviete raionale și locale de deputați ai poporului privind crearea forțelor armate. Și într-adevăr, pentru a menține ordinea trebuie să ai cu cine și cu ce. Mai înainte au fost făcute astfel de adresări de către Frontul Popular, Uniunea Tineretului Democrat, Liga Femeilor, de unii deputați ai poporului la prima sesiune a Sovietului Suprem al R.S.S. Moldova. O amplă campanie în acest sens o desfășoară presa, Radioteleviziunea națională. Sînt publicate și citite tot mai multe scrisori ale tinerilor moldoveni care sînt bătuți și maltratați în armată. Sînt date publicității și destule cazuri de asasinare, de sinucidere a ostașilor moldoveni. Iată doar cîteva cerințe din declarația Organizației Tineretului Democrat din Moldova, adresată Parlamentului R.S.S. Moldova:

— anularea înrolării tinerilor basarabeni în Aramata Sovietică cu începere din toamna anului 1990;

— abrogarea articolului 77 din Codul penal al Republicii Moldova care prevede pedepsirea pentru eschivarea de la serviciul militar în rîndurile Armatei Sovietice;

— repatrierea tinerilor basarabeni înrolați în Armata Sovietică.

Aceste tendințe se înscriu, cred, și în contextul reformei militare generale în Uniunea Sovietică, reformă a cărei concepție se elaborează în prezent. Deocamdată nici președintele Gorbaciov nu dă prioritate unei forme sau alteia. În recenta sa cuvîntare, rostită cu prilejul vizitării districtului militar Odesa, el se referă în egală măsură atît la principiul național-teritorial, cît și la cel exteritorial. Pot fi îmbinate și ambele principii, — susține dumnealui. E timpul să-și spună părerea în această privință și parlamentul nostru. În cadrul discutării acestei probleme să ne călăuzim neapărat de principiile sfinte ale suveranității, de faptul că republica noastră s-a declarat zonă demilitarizată. Problema se cere rezolvată pe cale parlamentară. Comisiile permanente respective sînt gata să propună un proiect de hotărîre.

Și încă o problemă. Reieșind din principiile suveranității,

licităm poporul moldovenesc frate cu prilejul sărbătorii naționale «Limba noastră». Îi dorim fericire, prosperare, succese în toate; să trăiască și să se întărească în veci prietenia dintre poporul moldovenesc și poporul găgăuz, precum și dintre celelalte popoare ce locuiesc în republica noastră. Comitetul provizoriu al republicii găgăuze».

Oare asta nu e luare în rîs? Doar ieri au fost demonstrate la Televiziunea națională acțiunile și atitudinea lor împotriva poporului moldovenesc. În timp ce la Nisporeni în ziua sărbătorii «Limba noastră» a fost sfințit Tricolorul, am privit personal la televizor secvențele, iată ce s-a întîmplat cu Tricolorul nostru în alte localități: «La 31 august, ora 8 și 30 de minute, în orașul Cidir Lunga muncitorul Zirov D. D. de la D.P.G.C.L. a scos de pe clădirea procuraturii raionale Drapelul de stat al R.S.S. Moldova. În același timp în fața clădirii respective s-au adunat vreo 50 de oameni care cereau demisia lui Pinte. ac. procurorul raionului. După convorbirea avută cu Dmitriev, șeful secției raionale a afacerilor interne, toți s-au împrăștiat.

. Alte știri. În noaptea spre 31 august un ins neidentificat a furat de pe acoperișul secției nr. 1 a centrului radiofonic raional din orășelul Maiak, raionul Grigoriopol, Drapelul de stat al R.S.S. Moldova. La 31 august, ora 14 și 30 de minute, de clădirea secției raionale a afacerilor interne din orășelul Slobozia s-a apropiat un grup de vreo 500 de persoane care scandau «Jos tricolor», cerînd să fie luat Drapelul de stat al R.S.S. Moldova de pe clădire. După tratative sterile drapelul a fost luat și transmis Sovietului de orășel. Cu puțin timp pînă la aceasta a fost scos Drapelul de stat de pe clădirea procuraturii și de pe cea a judecătoriei populare. La 31 august, în jurul orei 15, în orașul Bender, pe strada Lenin, de pe clădirea magazinului numărul 44 persoane neidentificate au scos Drapelul de stat al R.S.S. Moldova, l-au sfîșiat și l-au aruncat. Din mijlocul unui grup de vreo 300 de persoane se auzeau chemări de a scoate Drapelul de stat de pe clădirea organelor de ocrotire a normelor de drept. Prin măsurile întreprinse de lucrătorii secției treprinse de lucrătorii secției

termen și mai deocheat — **russkogovoriașcee naselenie.**

Spuneam că dumnealor nu le vin pe plac legile și hotărîrile adoptate la prima sesiune a Sovietului Suprem al R.S.S. Moldova, dar mă întreb, dacă ar pleca acești tovarăși să locuiască în Ucraina, în Rusia sau în Bielorusia, le-ar fi pe plac lor, oare, declarațiile de suveranitate adoptate de Sovietele Supreme ale acestor republici sau decretele lor cu privire la puterea de stat? Nu cred să le placă din simplul motiv, că acești «lideri» nu reprezintă nici poporul rus, nici cel ucrainean, nici cel bielorus, nici un oricare alt popor. Ei sînt exponenții unei mentalități demult învechite și ar vrea, dacă nu să ne întoarcă înapoi, cel puțin să nu ne permită să înaintăm pe calea deschisă de restructurare. Acești lideri își închipuie că istoria pămîntului pe care locuiesc începe odată cu sosirea lor aici și se va sfîrși odată cu plecarea lor.

Nu, onoratti tovarăși! Poporul nostru viețuiește aici de mai bine de două milenii. El n-a cucerit de la nimeni nici o șchioapă, de pămînt n-a batjocorit și n-a umilit niciodată pe nimeni. Dimpotrivă, pămîntul acesta, care e plin, pînă în miezul lui, de oasele strămbunilor noștri, a tot fost împărțit și reîmpărțit, iar poporul nostru a suportat numeroase invazii, cuceriri imperiale și imperialiste, experimente, migrații și alte calamități. Însă de fiecare dată poporul a ieșit învingător, după cum a știut să-și apere țara atunci, cînd hoarde fără de neam și fără de soartă căutau să-i distrugă temelia, să-i condamne la inexistență.

Sovietul Suprem al republicii, Prezidiul lui au întreprins tot ceea ce le-a stat în putere pentru a ameliora situația social-economică și politică din republică. Au fost adoptate legi și hotărîri, care să permită folosirea întregului potențial de creație al poporului moldovenilor, nu pot pretinde în R.S.S. Moldova la autonomie teritorială. Planurile monstruoase de a dezmembra teritoriul național al moldovenilor echivalează cu un atentat direct la existența poporului moldovenesc și a statului moldovenesc. S-a ajuns pînă la aceea, că acest «congres», nelegitim, și a permis să anuleze hotărîrile Sovietului Suprem al R.S.S. Moldova și ale Prezidiului lui. Falsificînd în mod nerușinat istoria noastră, «congresul» atribuie găgăuzilor dreptul asupra teritoriului Bugeacului, declarînd crearea republicii găgăuze, care ar cuprinde teritoriile raioanelor Basarabeasca, Vulcănești, Comrat, Ceadîr-Lunga, Taraclia. Găgăuzii, pe care congresul de la Comrat îi declară locuitori băștinași ai acestor pămînturi, se consideră liberi de orice obligațiuni politico-juridice față de R.S.S. Moldova, iar organele create de ei pretind la dreptul de a participa în calitate de subiect independent la procesul de elaborare și încheiere a acordului unional. A fost fixată chiar și ziua alegerilor în așa-zisul Soviet Suprem al așa-zisei republici găgăuze. A fost formată comisia electorală centrală respectivă. Se prevede și elaborarea unui mecanism de funcționare autonomă a economiei găgăuze cu sistem financiar și bancar propriu și declararea teritoriului respectiv drept zonă economică liberă. În declarația «Cu privire la dezvoltarea poporului găgăuz și independența lui de Republica Moldova» congresul de la Comrat îi declară pe găgăuzi liberi și independenți de puterea de stat și administrația de stat a R.S.S. Moldova, susținînd că ei nu mai sînt cetățeni ai Moldovei, rămînînd a fi doar cetățeni ai Uniunii R.S.S.

Este pe deplin înțeleasă reacția moldovenilor și a tuturor oamenilor lucizi la acest joc politic extrem de periculos și mîrșav. E destul să facem doar

Moldova poate duce la o gravă confruntare interetnică în republică. Aș vrea să dau citire adresării sesiunii a 3-a a Sovietului raional Ciocana de deputați ai poporului din orașul Chișinău către Sovietul Suprem al R.S.S. Moldova.

«Multpătimitul popor moldovenesc trăiește astăzi zile de grea cumpănă: a cîta oară este pusă la încercare bunătatea și răbdarea noastră. Hotărîrile așa-numitului «congres» al găgăuzilor constituie culmea nerușinării și impertinenței, apogeul lipsei de omenie, de bun simț și de recunoștință. Sîntem profund indignați și șocați de tentativa de a rupe o bună parte din trupul, schilodit de tot felul de invadatori, al pămîntului nostru strămoșesc.

Sîntem conștienți de faptul că pretențiile neîntemeiate ale fariseilor de la Comrat nu au nimic comun cu aspirațiile marii majorități a găgăuzilor, care acum aproape 200 de ani în urmă au fost oploșiți pe pămîntul nostru. Insolența separatiștilor nu ar fi ajuns atît de departe, nefiind încurajată și bine dirijată de tot felul de progenituri din Transnistria și de forțele antirestructuriste din Centru, ce ne dovedește cu certitudine operativitatea și bucuria răutăcioasă necamuflată a reportajelor și declarațiilor mass-media centrale.

Destul cît am tolerat batjocura a tot ce-i sfînt și sublim pentru noi: graiul, istoria, Tricolorul. Nu e cazul să ne ștergem umiliți obrazul, cînd sîntem scuipați cu atîta sfidare. E pusă în pericol integritatea statală și suveranitatea republicii noastre, obținute cu atîtea sacrificii, dreptul nostru sfînt de stăpîni ai acestui pămînt, scăldat de sîngele și sudoarea strămoșilor.

Cerem Guvernului Republicii Moldova să reacționeze cu promptitudine și fermitate în conformitate cu legile în vigoare, să fie trași la răspundere instigatorii acțiunilor antistatale, care au loc în Nord, în Centru, și la Sud au loc consecutiv sesiuni, congrese, mitinguri cu aceeași tematică, la care se adoptă unele și aceleași hotărîri — de a nu respecta legile Moldovei cu privire la limba de stat, la simbolică, hotărîri care urmăresc cu orice preț destrămarea teritoriului republicii prin crearea a tot felul de autonomii, la care se fac adresări către parlamentele republicilor unionale de a li se acorda susținere ș. a. m. d. Practic sînt identice toate textele hotărîrilor sovietelor respective. S-a creat o situație în care conducătorii Sovietelor raionale și orășenești respective, ai mișcărilor politice din partea locului au pierdut orice simț al responsabilității, continuînd să încalce în modul cel mai brutal hotărîrile Puterii supreme de stat a republicii. Altfel cum pot fi calificate acțiunile celor din stînga Nistrului, care, deși au fost preîntîmpinați prin Hotărîrea Prezidiului Sovietului Suprem al R.S.S. Moldova din 29 august 1990 că vor fi trași la răspundere juridică pentru activitatea lor anticonstituțională, au convocat și desfășoară astăzi la Tiraspol așa-numitul congres al deputaților de toate nivelurile din Transnistria, la care ei intenționează să rezolve chestiunea cu privire la formarea republicii Transnistria. Ce fel de soviete avem aici, domnilor? Oare nu-i cazul să le dizolvăm?

Cei care pun piedici, fățiș sau pe ascuns, în calea mișcării noastre înainte, în calea statornicirii adevăratei suveranități și adevăratei puteri a poporului invocă, de obicei, părerea poporului, pretinzînd că vorbesc în numele lui. Adevăratele interese ale destabilizatorilor situației social-politice se întrevăd destul de clar: ei fac tot posibilul pentru a mai menține măcar unele structuri ale sistemului administrativ de comandă, născocesc alte structuri pentru a-și păstra astfel actualele lor poziții, adică au rile, vine în contradicție cu interesele populației de limbă rusă sau de altă limbă.

Toate acestea se întîmplă din cauza înfiorătoarei noastre incompetențe juridice. E timpul ca toată lumea să conștientizeze faptul că legile adoptate de organul suprem al puterii de stat al unui stat suveran cum este Moldova, dețin supremația pe întreg teritoriul ei și au aceeași putere pentru toți: și pentru Drochia, și pentru Ribnița, și pentru Comrat.

Cele spuse, însă, nici pe departe nu înseamnă că ideologii autonomiilor teritoriale nu înțeleg că nu poate fi suspendată acțiunea legii pe teritoriul Sovietului local pe calea referendumului local.

Am spus deja că Sovietele locale trebuie să transpună în viață legile adoptate, dar nu să discute caracterul lor legitim. Din păcate, însă, stimați deputați, nici noi, adoptînd legi deosebit de necesare, deosebit de importante pentru Moldova, nu întotdeauna punem la punct mecanismul acțiunii lor, includerii acestor legi în sistemul de acte juridice existent. Fără de aceasta nu vom reuși să asigurăm aplicarea lor eficientă.

În transpunerea în viață a legilor un rol nespus de mare revine organelor de ocrotire a normelor de drept din republică. Astăzi constatăm cu regret că aceste organe nu-și exercită la nivelul cuvenit funcțiile încredințate. Bunăoară, organele miliției și organele procuraturii tergiversează asigurarea legalității în republică. Pînă acum n-au fost trași la răspundere organizatorii grevelor din Tiraspol, Bender și din alte orașe. N-au fost trași la răspunderea prevăzută de lege organizatorii congreselor anticonstituționale de la Părcani și din Comrat. Și drept rezultat al pasivității — congresul de astăzi din Transnistria. Cînd deci, vor fi luate măsurile cuvenite, domnule Procuror al ales pe Tricolor, limba de stat, grafie latină ș. a. m. d. Acum ei au mai găsit o «sperietoare» — noțiunea de județ — pe care o folosesc în scopuri distructive. Le încurcă județele care nu există, le încurcă ceea ce nici nu s-a vorbit în parlament. Noțiunea de județ a fost amintită în timpul dezbaterii problemei găgăuze, cînd se propunea formarea unui județ găgăuz. Și atît. În prezent, însă, ideea județelor și altor noi subdiviziuni teritorial-administrative este ponegrită și folosită ca o sperietoare. Cine este interesat în aceasta și de ce? Răspunsul este clar.

Într-adevăr, noi trebuie să intensificăm activitatea în direcția aceasta, să elaborăm cît mai urgent proiectele respective și să le publicăm pentru a le discuta împreună cu poporul, pentru a trage concluziile necesare. Zvonurile răspîndite intenționat, dezinformarea generează șovăieli în activitatea sovietelor locale. E cazul să spunem direct: multe Soviete raionale, orășenești, chiar și sătești nu lucrează, iar dacă lucrează, nu în interesul realizării legilor și hotărîrilor parlamentului, ci pentru a le stopa, pentru a suspenda acțiunea lor pe teritoriul republicii. Ce-i de făcut? Trebuie să asigurăm respectarea necondiționată a Decretului cu privire la puterea de stat. În această direcție Prezidiul Sovietului Suprem al R.S.S. Moldova a adoptat un decret prin care președinții Sovietelor raionale și orășenești sînt persoane eliberate de îndeplinirea altor funcții, adică se află în posturi salarizate. Salarizarea lor se va efectua din bugetul local. Pare că problema e rezolvată. Nu ne rămîne decît să lucrăm. Să lucrăm cu toată perseverența ca parlamentul să simtă ajutorul Sovietelor respective.

O reacție logică la hotărîrile congresului de la Comrat, la acțiunile separatiștilor din Transnistria și la consecințele lor asupra situației social-poli-

din situația creată în republică, Prezidiul Sovietului Suprem consideră necesar a introduce institutul administrării prezidențiale a Republicii Moldova. Conducătorul țării trebuie să dirijeze și să coordoneze rezolvarea tuturor problemelor, să nu fie legat permanent numai de cele de ordin legislativ. O astfel de întărire a împuternicirilor o cere și situația critică, din care, cu regret, nu mai ieșim. Există situații în care trebuie luate decizii urgente fără prea multe discuții. Istoria neamului nostru ne dovedește, că sîntem un neam blînd, cuminte, binevoitor, dar cînd vine timpul încercărilor trebuie să fim severi și fermi. Altminteri nu mai scăpăm de batjocurile unor venetici, care tulbură mințile chiar și a oamenilor de treabă, doritori de a conlocui cu noi în pace și bună înțelegere. Rog să vă expuneți părerea și pe marginea acestei probleme.

Aș vrea în încheiere să subliniez că sesiunea de azi trebuie să dea o apreciere adecvată situației social-politice create la ora actuală. Dat fiind faptul că liderii din sudul republicii și din stînga Nistrului, conducătorii Sovietelor de deputați ai poporului din partea locului n-au tras concluziile de rigoare din hotărîrile Prezidiului Sovietului Suprem prin care au fost anulate hotărîrile anticonstituționale ale referendumurilor, ale congreselor și sesiunilor Sovietelor orășenești și raionale. Este necesar ca deputații Sovietului Suprem al R.S.S. Moldova să-și spună cuvîntul. Vă rugăm să vă încadrați activ în discuții, pentru că nelegiuirile continuă. Acest fapt ni l-au demonstrat și unele acțiuni, legate de sărbătoarea națională «Limba noastră». Vreau să vă expun cîteva momente. În primul rînd, o telegramă: «Fulger» Domnului Mircea Ion Snegur, Președinte al Prezidiului Sovietului Suprem al R.S.S. Moldova. Fe-

treprinse de lucrătorii sectoriali raionale a afacerilor interne în urma convorbirilor avute incidentul a fost epuizat. S-au luat măsuri pentru identificarea persoanelor care au scos și au sfîșiat drapelul în noaptea spre 1 septembrie în orașul Bălți, pe strada Lenin, 64, persoană neidentificată a scos Drapelul de stat al R.S.S. Moldova de pe clădirea bibliotecii științifice a Institutului pedagogic «A. Russo».

Aceste acțiuni nelegitime se termină, fiind susținute de anumite forțe. Să nu creadă biroul comitetului raional al partid Comrat că prin hotărîrea luată el satisface cerințele găgăuzilor, spunînd că «afirmațiile categorice, necumpătate ale conducătorilor republicii duc la tensionare». Publicația de azi și organul comitetului central al Partidului Comunist al Moldovei a dovedit că nu susține adepții integrității republicii, ci susține pe separatiștii găgăuzi. Vă respectați deputați, să discutăm astăzi problema, dat fiind faptul că unele forțe își activizează acțiunile. Vă aduc la noștință că, la rugămintea conducătorilor separatiști din Tiraspol, azi noaptea, la ordinul adjunctului ministrului de interne al U.R.S.S., un batalion al regimentului Ministerului de interne al U.R.S.S., dislocat în orașul Chișinău, a fost îmbarcat și dus la Tiraspol pentru a asigura desfășurarea lucrărilor așa-zisului congres al deputaților de diferite nivele din unele localități nistrene. Să mai încerce cineva acuma să mai spună că centrul nu are nici o atribuție, că el din centru nu dirijează acțiunile de destabilizare în republică. Jos liderii paratiști! Jos mancurtii! Nici palmă de pămînt, strămoșesc, pentru îndestularea ambițiilor autonomiste ale veneticilor. Păstrăm integritatea Țării Moldova și să ne apărăm demnitatea de neam! Să dăm dovadă că sîntem adevărați urmași lui Ștefan cel Mare!